

Μαρία Βεργέτη
Αν. Καθηγήτρια Δ.Π.Θ.

**Σύγχρονος Κόσμος:
Συνεργασία ή σύγκρουση
πολιτισμών;**

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ
Αλεξανδρούπολη 1.12.2017
Κομοτηνή 17.1.2018

Ο σύγχρονος κόσμος χαρακτηρίζεται από μεγάλες κοινωνικές αλλαγές. Αλλαγές στο σύνολο της κοινωνίας και σε επιμέρους κοινωνικές ομάδες. Ο περιβάλλον κοινωνικός χώρος αλλάζει ταχύτατα. Επιπλέον, συνυπάρχουμε με άτομα και ομάδες των οποίων οι ταυτότητες δεν μας είναι ξεκάθαρες. Ίσως να μην είμαστε και σίγουροι για τον εαυτό μας. Το μέλλον δε φαντάζει το ίδιο προβλέψιμο, όπως παλαιότερα.

Αβεβαιότητα για το μέλλον έχουν προκαλέσει οι νέες εστίες πολέμου, τα σύγχρονα μεγάλα μεταναστευτικά και προσφυγικά κύματα και η οικονομική ύφεση.

Paris attack fear prompts Belgium alert

Belgium says the decision to raise the terror alert level in Brussels was taken based on information about the risk of a Paris-style attack.

Η αλληλεπίδραση των κοινωνικών ομάδων
διαμορφώνει τον κόσμο μας. Κάθε ομάδα έχει
συλλογική ταυτότητα.

Η Κοινωνική Ομάδα είναι πλέγμα σχέσεων.

(Δεν είναι άθροισμα ατόμων).

Κάθε κοινωνική ομάδα έχει συλλογική ταυτότητα.

Η συλλογική ταυτότητα περιλαμβάνεται στα αντικείμενα έρευνας των κοινωνικών επιστημών, των επιστημών της αγωγής και των ανθρωπιστικών επιστημών που παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο.

Το περιεχόμενο της συλλογικής ταυτότητας δίνει απάντηση στο ερώτημα «Ποιοι είναι και τι είναι τα μέλη της ομάδας;»

Ατομική ταυτότητα (προσωπικότητα)

Ο «κοινωνικός εαυτός»

Ο άνθρωπος διαμορφώνει την ατομική του ταυτότητα (την προσωπικότητά του) στις ομάδες ένταξής του. Το ατομικό και το συλλογικό είναι αλληλένδετα. Ο «εαυτός» είναι πάντα κοινωνικός..

Ο «κοινωνικός εαυτός»

Ο άνθρωπος γνωρίζει τον εαυτό του μέσα από τον άλλο άνθρωπο, αποκτά συνείδηση του «εγώ» μέσα από το «εσύ», από την αντιπαράθεσή του μέσα από τις άλλες ξεχωριστές προσωπικότητες.

Η Συλλογική Ταυτότητα

Η συλλογική ταυτότητα απαντά στο ερώτημα «ποιος είναι και ποιος δεν είναι μέλος της ομάδας, τι χαρακτηρίζει και τι δεν χαρακτηρίζει την ομάδα».

Η συλλογική ταυτότητα χαρακτηρίζεται από δύο διαστάσεις που βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση. Η πρώτη διάσταση αφορά το συναίσθημα θετικής ταύτισης των μελών της ομάδας. Η δεύτερη αναφέρεται στις μορφές δράσης που πηγάζουν από την ένταξη στην ομάδα. Από τη διαλεκτική σχέση των δύο διαστάσεων προκύπτει το περιεχόμενο της ταυτότητας.

Πολιτισμός και Συλλογική Ταυτότητα

Η ταυτότητα είναι δυναμικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό φαινόμενο. Η μετεξέλιξη της πραγματοποιείται στο πλαίσιο της διαλεκτικής σχέσης της ομάδας με τον κοινωνικό της περίγυρο. Αυτό σημαίνει ότι η ταυτότητα αλλάζει συνεχώς. Η αλλαγή της ταυτότητας σημαίνει **αλλαγή στα πολιτιστικά στοιχεία** που χαρακτηρίζουν την ταυτότητα ή αλλαγή στην **κοινωνική οριοθέτηση** της ομάδας ή και στα δύο.

Το ιστορικό γεγονός και η κρατούσα ιδεολογία είναι σημαντικοί παράγοντες αναπροσαρμογής (μετεξέλιξης) ή και αλλαγής της συλλογικής ταυτότητας.

To 1996 κυκλοφορεί το βιβλίο του Samuel P. Huntington ***The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order.***

Στο βιβλίο αναφέρεται: «Λαοί και χώρες με παρόμοιους πολιτισμούς πλησιάζουν μεταξύ τους, ενώ όσοι ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτισμούς απομακρύνονται. (...) Οι πολιτισμικές κοινότητες αντικαθιστούν τους ψυχροπολεμικούς συνασπισμούς και οι συνοριακές γραμμές μεταξύ των πολιτισμών γίνονται το επίκεντρο των διαφωνιών στη διεθνή πολιτική.

Πολιτισμός

Πολιτισμός είναι ό,τι μας κληροδότησαν οι προηγούμενες γενιές και ο καθημερινός τρόπος ζωής.

Πολιτισμός

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1992, στη Γενεύη, στην 43^η Διεθνή Συνδιάσκεψη της UNESCO για την Παιδεία και τον Πολιτισμό παρουσιάζεται η έννοια του πολιτισμού ως εξής:

Πολιτισμός

«Πολιτισμός είναι ολόκληρο το πλέγμα των πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν μια κοινωνία ή μια κοινωνική ομάδα και αποτελούν τα στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητάς της. Σ' αυτά περιλαμβάνονται τρόποι ζωής, παραδόσεις, αντιλήψεις, τέχνες και γράμματα, και ότι στο σύστημα των ηθικών αξιών τους εντάσσονται τα θεμελιώδη Δικαιώματα του Ανθρώπου. (...)

Η Έννοια

«(...) Περιλαμβάνει τόσο τον επίσημο όσο και τον λαϊκό πολιτισμό και δεν περιορίζεται στην υπάρχουσα πολιτισμική κληρονομιά, αλλά εμπλουτίζεται συνεχώς από τη Μνήμη και τη Δημιουργικότητα. Δεν είναι εσωστρεφής αλλά γονιμοποιείται από τις έξωθεν πολιτισμικές αλληλεπιδράσεις. Ακόμα ο πολιτισμός συνδέεται με μια δυναμική σχέση με την Παιδεία, μέσω της «ελευθερίας της έκφρασης», της ελευθερίας της συμμετοχής και της ελεύθερης διακίνησης προσώπων, επιστημονικών γνώσεων και πολιτισμικών δημιουργημάτων.»

Τα στοιχεία του Πολιτισμού

1. **Σύμβολα:** Οτιδήποτε αναγνωρίζεται ότι έχει ιδιαίτερη και μεγάλη σημασία από άτομα που ανήκουν στην ίδια κοινωνική ομάδα (π.χ. η σημαία).
2. **Γλώσσα:** Ένα σύστημα συμβόλων που επιτρέπει στους ανθρώπους να επικοινωνούν μεταξύ τους.

Τα στοιχεία του Πολιτισμού

3. **Αξίες:** Κατευθυντήριες αρχές/ιδεολογίες (π.χ. η αγάπη για την πατρίδα, η καλοσύνη, η ευγένεια κ.α.)
4. **Πεποιθήσεις:** Αρχές/αντιλήψεις/καταστάσεις που άτομα και σύνολα θεωρούν αληθινές.

Τα στοιχεία του Πολιτισμού

5. Κανόνες: Εντολές με τις οποίες μια κοινωνία καθοδηγεί τη συμπεριφορά των μελών της. Όποιος παραβαίνει τους κανόνες υφίσταται τις συνέπειες του κοινωνικού ελέγχου. Ο κοινωνικός έλεγχος μπορεί να είναι εξωτερικός (προέρχεται από την κοινωνία) ή εσωτερικός (τύψεις συνείδησης). Τύποι κανόνων είναι τα ήθη και τα έθιμα.

Τα στοιχεία του Πολιτισμού

6. Τέχνες: Εικαστικές, οπτικοακουστικές, τέχνες του λόγου κ.α.

7. Καλλιτεχνικά δημιουργήματα: Έργα πολιτισμού, όπως π.χ. ο Παρθενώνας, παραδοσιακές και σύγχρονες γέφυρες, πίνακες μεγάλων ζωγράφων κ.α.

Τα στοιχεία του Πολιτισμού

8. Οι κοινωνικοί θεσμοί: Αποδεκτοί τρόποι συμπεριφοράς που εξυπηρετούν κοινωνικές ανάγκες και έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα, όπως η εκπαίδευση, ο στρατός, η φιλία κ.α. Με θεσμούς συνδέονται οι περισσότερες πολιτικές συνεργασίας με άλλους πολιτισμούς .

Θεσμός

Θεσμός είναι κοινωνική δράση, η οποία είναι κοινωνικά αποδεκτή. Χαρακτηρίζεται από καθολικότητα, επανάληψη, τυποποίηση (ομοιομορφία), σταθερότητα και έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας του θεσμού τον διαφοροποιεί από το έθιμο.

Θεσμός

Η ατομική βούληση δεν αρκεί για να τροποποιήσει ή να καταργήσει ένα θεσμό. Αντιθέτως, το άτομο που αγνοεί το θεσμό υφίσταται τις συνέπειες του κοινωνικού ελέγχου.

Θεσμός

Ο θεσμός δημιουργείται από την επανάληψη μιας κοινωνικά αποδεκτής δράσης, η οποία εξυπηρετεί κοινωνικές ανάγκες. Όταν η δράση αυτή εξελίσσεται σε καθολική και τυποποιημένη ενέργεια, σταδιακά αποκτά σταθερότητα και μετατρέπεται από προαιρετική σε υποχρεωτική. Τότε αναφερόμαστε στη διαδικασία της θεσμοποίησης.

Θεσμός

Όταν ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της δράσης δημιουργείται ή επιβεβαιώνεται με τυπική πράξη (παραδείγματα τυπικών πράξεων είναι ο νόμος, το προεδρικό διάταγμα, το συμβόλαιο κ.α.), τότε αναφερόμαστε στη διαδικασία της **θεσμοθέτησης**.

Θεσμός

Οι θεσμοί επιτελούν σημαντικές λειτουργίες της κοινωνίας και μ' αυτό τον τρόπο εξυπηρετούν την κάλυψη κοινωνικών αναγκών. Για παράδειγμα, ο θεσμός της οικογένειας εξυπηρετεί την ανάγκη απόκτησης νέων μελών, ο θεσμός της εκπαίδευσης εξυπηρετεί την ανάγκη ένταξης στην κοινωνία των νέων, οι θρησκευτικοί θεσμοί συμβάλλουν στη διατήρηση βασικών αξιών, οι πολιτικοί θεσμοί συντονίζουν τις δραστηριότητες των διαφόρων τμημάτων της κοινωνίας κλπ.

Θεσμός

Οι θεσμοί λειτουργούν σε αλληλεξάρτηση. Για παράδειγμα, ο θεσμός της εκπαίδευσης συνδέεται με τους θεσμούς της οικογένειας, της θρησκείας, του πολιτεύματος και άλλους.

Θεσμός

Οι παραδοσιακές κοινωνίες έχουν λίγους θεσμούς, ο καθένας από τους οποίους επιτελεί πολλές λειτουργίες. Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν πολλούς θεσμούς με περιορισμένες και εξειδικευμένες λειτουργίες.

Θεσμός

Στις παραδοσιακές κοινωνίες ο θεσμός της εκπαίδευσης λειτουργεί σε άμεση εξάρτηση με το θεσμό της οικογένειας. Στις σύγχρονες κοινωνίες η εκπαίδευση παρέχεται με τη βοήθεια πλήθους θεσμοθετημένων θεσμών, όπως το Νηπιαγωγείο, το Δημοτικό σχολείο, το Πανεπιστήμιο κ.α. Οι θεσμοί αυτοί με τις περιορισμένες και εξειδικευμένες λειτουργίες αποτελούν υποσυστήματα, τα οποία λειτουργούν μέσα στο οργανωμένο όλο του θεσμού της εκπαίδευσης.

Θεσμός

Ο θεσμός της εκπαίδευσης αποτελεί καθολικό κοινωνικό φαινόμενο, δηλαδή υπάρχει με παραλλαγές σε όλες τις κοινωνίες. Τόσο στις παραδοσιακές όσο και στις σύγχρονες κοινωνίες οι μεγαλύτεροι μεταδίδουν τα πολιτισμικά πρότυπα στους νέους.

Θεσμός

Κάθε θεσμός επιτελεί έκδηλες και άδηλες λειτουργίες. Η έκδηλη λειτουργία του θεσμού της εκπαίδευσης είναι η μετάδοση γνώσεων.

Θεσμός

Η άδηλη λειτουργία είναι η κοινωνικοποίηση, δηλαδή η μετάδοση στη νέα γενιά και η εσωτερίκευση από αυτήν των αξιών και των κανόνων της κοινωνίας.

Θεσμός

Ένα εκπαιδευτικό σύστημα είναι επιτυχημένο όταν εξυπηρετεί διττό στόχο. Δηλαδή, όταν αφενός παρέχει ένα γνωστικό πλαίσιο μέσω του οποίου το παιδί κατανοεί τον κόσμο δραστηριοποιώντας όλο το δυναμικό της προσωπικότητάς του, και αφετέρου όταν με σαφήνεια μεταδίδει συγκεκριμένες αξίες και κανόνες στους νέους χρησιμοποιώντας αποτελεσματικούς για την επίτευξη της εσωτερίκευσης τρόπους διδασκαλίας.

Θεσμός

Ο τρόπος μετάδοσης και το περιεχόμενο τόσο των γνώσεων όσο και των αξιών, των προτύπων και των κανόνων ποικίλει από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή.

Θεσμός

Ο θεσμός χαρακτηρίζεται από σταθερότητα, αλλά όπως κάθε κοινωνικό φαινόμενο έχει χαρακτήρα δυναμικό. Αν ένας θεσμός δεν παρουσιάζει ικανότητα προσαρμογής στη συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα ξεπερνιέται από την εξέλιξη, δεν εξυπηρετεί πλέον κοινωνικές ανάγκες και καταργείται. Δηλαδή, σημαντικές αλλαγές στην κοινωνία διαφοροποιούν, καταργούν και δημιουργούν νέους θεσμούς.

Θεσμός

Η αλλαγή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από εξαετή σε εννεαετή το 1976, ο θεσμός του διαπολιτισμικού σχολείου το 1998 είναι παραδείγματα προσαρμογής θεσμών σε καινούργιες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Ετερότητα

Ο σύγχρονος κόσμος χαρακτηρίζεται από συνεργασία και σύγκρουση πολιτισμών.

Ετερότητα

Η σύγκρουση της *ταυτότητας* με την *ετερότητα* διαμορφώνει την Ιστορία.

Ετερότητα

Ετερότητα είναι η έλλειψη ομοιότητας.

Ετερότητα

Η ετερότητα αποδίδεται σε όσους προσδιορίζονται από κοινωνικά χαρακτηριστικά άλλα, διαφορετικά από τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν την κοινωνική μας ταυτότητα ή τη συλλογική ταυτότητα των ομάδων ένταξής μας.

Ετερότητα

Η ελληνική κοινωνία συνεχίζει να λειτουργεί στο πλαίσιο του εθνικού κράτους, αλλά η συνεχής εισροή «ξένων» δημιουργεί μια νέα πραγματικότητα πολυπολιτισμικότητας.

Ετερότητα

Μετανάστες και πρόσφυγες με άλλες γλώσσες, ήθη, έθιμα, αξίες, πεποιθήσεις, θεσμούς εισέρχονται στο εθνικό κράτος, το οποίο παρουσιάζεται αδύναμο αφενός να σταματήσει την προσφυγική ροή, αφετέρου να εμποδίσει την ένταξή τους στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Η «ένταξη» οδηγεί στη διαμόρφωση κοινωνικών σχέσεων, στις οποίες πολιτισμικά πρότυπα συνδέονται με το σύστημα της κοινωνικής ιεράρχησης.

